

О. Ф. Мінкова, Ю. А. Надольська,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь

ТВОРЧІ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ В СИСТЕМІ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті з'ясовується сутність формування творчих здібностей студентської молоді в умовах розвивального навчання під час вивчення рідної та іноземної (німецької) мов, через призму творчих робіт. Особлива увага звертається на обґрунтування технології впровадження в навчальний процес системи творчих робіт з метою формування творчої думки та творчих умінь і можливостей.

Ключові слова: навчальний процес, розвивальне навчання, творчі роботи, технологія навчання, творча думка.

В статье рассматривается вопрос формирования творческих способностей студенческой молодежи в условиях развивающего обучения во время изучения родного и иностранного (немецкого) языков посредством творческих работ. Особенное внимание уделено обоснованию технологии внедрения в учебный процесс системы творческих работ с целью формирования творческой мысли и творческих умений и возможностей.

Ключевые слова: учебный процесс, развивающее обучение, творческая работы, технология обучения, творческая мысль.

The article deals with the question of the forming creative abilities of students in the conditions of developmental teaching during the study of native and foreign (German) languages by the way of creative works. The particular attention is devoted to the ground of introduction technology of creative works to the process of study with the purpose of forming creative thoughts and creative skills and means.

Key words: educational process, developmental study, creative work, teaching technology, creative thoughts.

Успішний розвиток вищої школи зумовлений тим, що при розробці технологій навчально-виховного процесу враховуються й застосовуються прогресивні психолого-педагогічні теорії розвивального навчання, оптимізації, узагальнення й генералізації змісту, діяльнісного та особистісно-зорієнтованого підходів до вивчення української та німецької мов. Викладачеві сьогодні необхідно вибудувати навчальний процес таким чином, щоб студенти заглиблювалися в атмосферу пошуку, вирішували поставлені проблеми на основі порівняння й зіставлення.

Концепцією розвивального навчання у вищих навчальних закладах займалися І. Бех, У. Боднар, І. Дичківська, О. Савченко та інших.

Сучасні підходи до навчання української та німецької мови визначаються передусім як основною функцією самої мови бути найважливішим засобом спілкування, пізнання і впливу, так і замовленням суспільства сформувати різнобічно розвинену і соціально активну особистість [1, с. 6]. При вивченні мов на перший план висувається завдання різнобічного мовленнєвого розвитку студентів, якому підпорядковується завдання системного вивчення мови. Основними у їх навчанні виступає комунікативно-діяльнісний, лінгвістично-культурологічний, проблемно-пошуковий підхід. Особливої уваги в плані реалізації функції розвивального навчання набула робота над удосконаленням системного підходу до реалізації творчих можливостей учнів через різні вправи творчо-розвивального характеру.

Творчість – це спосіб самовираження, саморегуляції людини, світобачення як засіб пізнання світу через творче сприйняття і практичне перетворення діяльності. Завдання викладача – розвивати такі властивості особистості, які б давали можливість творчо використовувати здобуті знання.

Удосконалюючи технологію навчального процесу на заняттях з української і німецької мов, на наш погляд, доречно використовувати такі завдання, в яких спостерігаються висунення гіпотези, перевірка істинності, побудова теорії, вихід у практику.

Така форма організації навчального процесу ставить студентів в умови, близькі до умов наукової роботи, що найкраще сприяє розвитку творчих здібностей.

Питання про систему творчих робіт є одним із найактуальніших у методичному доробку і не викликає ні в кого сумніву. Однак, слід чітко з'ясувати, що ж собою становить така система. У методичній літературі з приводу цього різні думки. Одна група вчених вважає, що в основу творчих робіт слід покласти принцип їх різноманітності, а інша принцип наступності: (від простого до складного). На нашу думку, єдина система базується на обох принципах, які є невід'ємними у розвитку творчих можливостей, бо творчі роботи розвивають мислення, спостережливість, нагромаджують запас уявлень і понять, розвивають здібності критично оцінювати навколишню дійсність, досконало оформляти засобами мови свої думки і почуття.

Система переказів і творів – це значить з'ясувати, чому вчити (яку тематику використовувати, які види робіт практикувати) і в якій послідовності вчити.

Т. О. Ладиженська розробляючи систему навчання творам, під системою розуміє «таку послідовність навчання творам в цілому, в якій передбачено розвиток у учнів необхідних умінь і навичок роботи над твором з поступовим ускладненням різних за темою і жанром творів» [4, с. 13].

Отже, як бачимо, розробити систему творчих робіт – це значить:

⇒ визначити основні типи і види творчих робіт та розташувати їх в порядку наростання труднощів;

⇒ визначити послідовність, наступність, перспективність та повторюваність окремих видів творчих робіт і співвідношення між ними в процесі виконання;

⇒ визначити приблизну тематику творчих робіт та їх кількість протягом навчального року.

У зв'язку з цим необхідно зазначити, що спостерігається величезний різнобіч у поглядах на те, які вправи належать до творчих. Наприклад, М. Р. Львов, диференціюючи вправи за мірою самостійності студентів у їх виконанні, до найнижчого рівня – виконуваних за зразком – відносить перекази й написання ділових паперів; В. І. Капінос простим відтворенням вважає вільний диктант і переказ, близький до тексту. А М. Б. Успенський продуктивно творчим вважає не тільки переказ, а й конструювання речень за схемами [3, с. 4].

При віднесенні тієї чи іншої вправи до розряду творчих слід керуватися передусім розумінням самої суті творчості як найвищої форми активності і самостійної діяльності людини. При цьому виникає новий продукт, якого раніше не існувало, в нашому випадку – нове висловлювання.

Отже, завжди, коли студент, виконуючи вправу, знаходиться в стані пошукової діяльності, можемо говорити про елементи творчості. Є вони у будь-якому виді трансформаційних і конструктивних вправ. Зумовлено це тим, що при перетворенні чи створенні будь-якої мовної одиниці по-різному функціонують мовні елементи різних рівнів: одні з них відтворюються в готовому вигляді, інші – створюються. Наприклад, при побудові словосполучення слова як будівельний матеріал відтворюються, саме ж словосполучення виникає внаслідок пошуку: які форми слів слід використати, як пов'язати їх між собою. І чим вищий рівень створюваної або перетворювальної одиниці, тим помітніший творчий елемент у змісті роботи.

Цілком творчими можна назвати лише ті види роботи, при виконанні яких ставляться і розв'язуються певні комунікативні завдання. Але й цей показник не дозволяє провести межу між різними видами вправ, бо комунікативним завданням можуть підпорядковуватися найрізноманітніші за змістом виконуваних операцій вправи. Вставка в речення прикметника, який пояснював би іменник, – вправа суто граматична, але у ході її виконання можна вводити в текст епітети, які дозволяють адресатові речення виразніше уявити списуваний об'єкт, а пошук такого епітета – процес, безумовно, творчий. Тому, коли ми бажаємо посилити творчий елемент у змісті тієї чи іншої вправи, то мусимо створити таку систему комунікативних завдань, яка надала б студентам можливість діяти індивідуально і довільно при утворенні мовного продукту (усного висловлювання або тексту). Це означає, що подібні комунікативні завдання повинні створювати ситуації, які вимагають свідомого вибору мовних засобів.

Найголовнішим же орієнтиром у розробці системи творчих робіт мають стати особливості студентського мовлення. Зокрема, заслуговують на увагу такі аспекти проблеми: 1) активне використання ними тієї чи іншої одиниці; 2) правильна побудова граматичних конструкцій; 3) застосування мовних одиниць відповідно з їх семантичними властивостями; 4) доцільне вживання мовних засобів у тому чи іншому контексті; 5) стильова диференціація мовлення [5, с. 37–41].

Технологія сучасного заняття з української і німецької мови повинна ґрунтуватися на концепції розвивальності та діяльнісно-проблемному підході до організації навчального процесу, що найбільш відповідає принципам гуманізації та демократизації освіти, активізації пізнавальної діяльності, забезпечує співробітництво викладача і студента, спрямоване на розв'язання системи суспільно та особистісно важливих та навчальних проблем. На занятті студент мусить бути не тільки об'єктом, а й суб'єктом навчання, співавтором заняття, основна ж стратегія викладача полягає у виявленні його (студента) індивідуальних здібностей і нахилів та створенні сприятливих умов для подальшого їх розвитку, в залученні школярів до активної пізнавальної діяльності на всіх її етапах (мотиваційно-цільовому, предметно-планувальному, операційно-виконавчому і рефлексивно-оцінному). Діяльність викладача має полягати також у цілеспрямованому і гармонійному формуванні системи вмій і навичок, що забезпечують мовленнєву концепцію і аналітико-синтетичних, перцептивно-мнемонічних, репродуктивно-варіантних, творчих тощо.

Відповідно до вимог новітнього навчання інформація на занятті мови повинна подаватися викладачем проблемно, відображаючи різні, інколи протилежні точки зору щодо тих чи інших ідей, мовних явищ, щоб викликати пізнавальний інтерес, сформувані у студента особисте ставлення до довкілля і власного «я». Світоглядні: естетичні й етичні уявлення, ідеї та проблеми, відомості про український народ та інші народи повинні стати основним предметом мовленнєво-мислительної діяльності студентів на заняттях мови, засобом формування інтелектуальної, емотивної, етичної сфер кожної особистості, сучасних світоглядних орієнтацій, виховання патріотизму, активної життєствердної позиції [1, с. 24].

Втручання викладача у творчий пошук студента має бути обережним, зваженим, містити приховані підказки. Він має спрямовувати особистість на власні розв'язки, а не нав'язувати їй свої. Студент має усвідомити сутність незрозумілого й знайти причинно-наслідкові зв'язки, адже нова ідея виникає лише тоді, коли людина має певний запас знань і на тлі вже відомого може досягнути незрозуміле [2, с. 170].

Під таким кутом зору цілком очевидним буде й виразно відстежуване на рівні теоретичному й активно здійснюване на рівні практичному переорієнтування системи мовної освіти, при якому одним із головних завдань вважатиметься не засвоєння студентами відомостей про українську і німецьку мову, її систему й головні одиниці, а розвиток умінь ці мови якісно використовувати в різних ситуаціях усного і писемного спілкування.

Розвивати творчі здібності студентів на заняттях мови – це значить розвивати ту природжену душевну здібність, яку називають даром слова, ввести учнів у свідоме володіння скарбами рідної мови і добитися засвоєння ними логіки цієї мови, тобто граматичних її законів в їх логічній системі. Лише за цієї умови задатки до володіння словом перетворюються у здібності.

Література:

1. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 5–27.
2. Боднар У. С. Особистісно орієнтовані технології навчання німецької мови в економічних вищих навчальних закладах / У. С. Боднар // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 169–172.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / І. М. Дичківська – К. : Академвидав, 2004. – 334 с.
4. Баранов М. Т. Методика преподавания русского языка / М. П. Баранова Т. А. Ладыженская., М. Р. Львов, Н. А. Иппилитова, П. Ф. Ивченко. – М. : Просвещение, 1990. – 219 с.
5. Ладиженська Т. А. Методичні вказівки до факультативного курсу / Т. А. Ладиженська, Т. С. Запалова – М. : Просвіта, 1990. – 21 с.